

ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิด

อันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534¹

ประณม สงสว่าง²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา แนวคิด และหลักการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจถึงที่มาของการบังคับใช้กฎหมายความผิดเกี่ยวกับเช็ค โดยอ้างอิงแนวความคิดเกี่ยวกับการบังคับใช้โทษทางอาญา หลักว่าด้วยการบังคับใช้โทษทางอาญา วัตถุประสงค์ของการบังคับใช้และอำนาจในการบังคับใช้โทษทางอาญา อันทำให้รู้ว่าเพราะเหตุใดความผิดเกี่ยวกับเช็คซึ่งมีที่มาจากการผิดนัดชำระหนี้ในทางแพ่งจึงต้องบัญญัติให้มีความรับผิดและมีโทษทางอาญาเข้ามาเกี่ยวข้อง และมาตรการทางแพ่งเกี่ยวกับความผิดตามเช็ค ซึ่งมาตรการทางแพ่งควรเข้ามาช่วยเสริมเพื่อให้การฟ้องคดีอาญาในความผิดเกี่ยวกับเช็คนั้นลดน้อยลง

จากการศึกษาทำให้ทราบว่า การบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 ยังมีปัญหาหลายประการ ซึ่งสรุปได้ ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาปัญหาการบังคับใช้โทษทางอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 4 ว่า “ผู้ได้ออกเช็คเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมายโดยมีลักษณะหรือมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

- 1) เจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็คนั้น
- 2) ในขณะที่ออกเช็คนั้นไม่มีเงินอยู่ในบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินได้
- 3) ให้ใช้เงินมีจำนวนสูงกว่าจำนวนเงินที่มีอยู่ในบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินได้ ในขณะที่ออกเช็คนั้น
- 4) ถอนเงินทั้งหมดหรือแต่บางส่วนออกจากบัญชี อันจะพึงให้ใช้เงินตามเช็คจนจำนวนเงินเหลือไม่เพียงพอที่จะใช้เงินตามเช็คนั้นได้
- 5) ห้ามธนาคารมิให้ใช้เงินตามเช็คนั้น โดยเจตนาทุจริต

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑิลา ภักดีคง และคณะกรรมการสอบ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คนพร จิตต์รุ่งเกียรติ และรองศาสตราจารย์ ดร.พันธ์เทพ วิฑิตอนันต์

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เมื่อได้มีการยื่นเช็คเพื่อให้ใช้เงินโดยชอบด้วยกฎหมาย ถ้าธนาคารปฏิเสธไม่ใช้เงินตามเช็คนั้น ผู้ออกเช็คมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือทั้งปรับทั้งจำ ” ซึ่งส่งผลให้ผู้ที่ยื่นเช็คโดยมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตราดังกล่าวข้างต้นนั้นมีความผิดและมีโทษทางอาญา ทั้งที่การส่งจ่ายเช็คนั้นเป็นการปฏิบัติเพื่อชำระหนี้ในทางแพ่งและในเรื่องความผิดเกี่ยวกับเช็คก็ไม่เข้าลักษณะของทฤษฎีความผิดทางอาญา ซึ่งโดยหลักแล้วการลงโทษในทางอาญานั้นมีวัตถุประสงค์อยู่สาม

ประการคือเพื่อแก้แค้นทดแทน เพื่อกันผู้กระทำความผิดออกจากสังคมและเพื่อฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ซึ่งคนที่ออกเช็คแล้วมีความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 นั้น ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบธุรกิจการค้า การที่เอาโทษทางอาญามาใช้บังคับกับผู้ประกอบธุรกิจการค้านี้ไม่สนองต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญา เพราะผู้ประกอบธุรกิจการค้าไม่ใช่อาชญากรโดยสันดาน การจำคุกไม่เป็นการฟื้นฟูเพราะผู้ประกอบธุรกิจการค้าเขาไม่ได้เลวมาแต่แรก และหากจะกันผู้ประกอบธุรกิจการค้าออกจากสังคมเขาก็ไม่ได้ทำอันตรายคนอื่น สิ่งที่เขาทำเป็นการทำธุรกิจการค้าแล้วการที่เช็คแดงก็ไม่จำเป็นต้องมีการแก้แค้นกัน การใช้โทษทางอาญาเพื่อให้เช็คมีความน่าเชื่อถือนั้นจึงเป็นวิธีการที่ไม่มีประสิทธิภาพ

ประเด็นปัญหาที่สองเกี่ยวกับหนี้ตามเช็คที่ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 ได้สิ้นผลผูกพันไปก่อนศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด ให้ถือว่าคดีเลิกกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 7 ว่า “ ถ้าผู้กระทำความผิดตามมาตรา 4 ได้ใช้เงินตามเช็คแก่ผู้ทรงหรือแก่ธนาคารภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้ออกเช็คได้รับหนังสือบอกกล่าวจากผู้ทรงเช็คว่าธนาคารไม่ใช้เงินตามเช็คนั้น หรือหนี้ที่ผู้กระทำความผิดตามมาตรา 4 ได้ออกเช็คเพื่อใช้เงินนั้น ได้สิ้นผลผูกพันไปก่อนศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด ให้ถือว่าคดีเลิกกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ” ปัญหาตามมานี้อยู่ที่วรรคท้ายที่ว่า “ หนี้ที่ผู้กระทำความผิดตามมาตรา 4 ได้ออกเช็คเพื่อใช้เงินนั้น ได้สิ้นผลผูกพันไปก่อนศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด ให้ถือว่าคดีเลิกกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ” ซึ่งหากสิ้นผลผูกพันโดยการชำระหนี้เต็มจำนวนเงินตามเช็คก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่ที่มีปัญหาก็คือกรณีมีการฟ้องทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาในมูลหนี้ตามเช็คเดียวกัน ต่อมาได้มีการตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความผ่อนชำระหนี้เงินตามเช็คในคดีแพ่งซึ่งผลก็คือทำให้คดีอาญาที่ฟ้องมูลเดียวกันอีกคดีเลิกกันไปด้วยเนื่องจากการทำขอมนี้ ซึ่งต่อมาหากจำเลยไม่ยอมผ่อนชำระหนี้ในคดีแพ่งแล้ว โจทก์ก็ไม่สามารถดำเนินคดีอาญากับจำเลยได้อีกต่อไปถือว่าคดีอาญาเลิกกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (3) แล้ว ซึ่งกรณีนี้ไม่เป็นธรรมกับโจทก์เนื่องจากจำเลยอาจหลอกทำขอมในคดีแพ่งโดยไม่มีเจตนาที่จะผ่อนชำระหนี้ให้แต่อย่างใด แต่เป็นการหลอกทำขอมเพื่อให้คดีอาญาระงับไปพร้อมกับคดีแพ่ง และในเมื่อหลักความรับผิดชอบทางแพ่งกับทางอาญาในคดีเช็คนั้นไม่มีความเกี่ยวข้องหรือไม่ใช่คดีแพ่ง

เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาแล้วการที่จำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีแพ่งผลก็ควรระงับไปแต่ในคดีแพ่งเท่านั้น ไม่ควรให้ถือว่าคดีเล็กน้อยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย

ประเด็นปัญหาที่สามปัญหาเกี่ยวกับการฟ้องเรียกเงินตามเช็คซึ่งผู้ฟ้องคดีไม่สามารถเรียกดอกเบี้ยจากยอดเงินตามเช็คได้ โดยบทบัญญัติในมาตรา 7 บัญญัติว่า “ถ้าผู้ทำความผิดตามมาตรา 4 ได้ใช้เงินตามเช็คแก่ผู้ทรงหรือแก่ธนาคารภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้ออกเช็คได้รับหนังสือบอกกล่าวจากผู้ทรงเช็คหรือธนาคารไม่ใช้เงินตามเช็คนั้น..” ซึ่งตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 บัญญัติไว้ว่า “ได้ใช้เงินตามเช็คนั้น โดยมิได้บัญญัติให้ต้องรับผิดชอบในดอกเบี้ยตามเช็คด้วย ซึ่งเป็นผลเสียหายแก่ผู้ทรงเช็คที่ได้รับชำระหนี้เพียงเงินตามเช็คเท่านั้นแต่มิได้รับดอกเบี้ยอันเป็นการชดเชยค่าเสียหายหรือเสียประโยชน์ด้วย

จากการศึกษาค้นคว้าปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะคือ

1.ปัญหาการบังคับใช้โทษทางอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 ผู้ศึกษาเห็นควรเสนอแนะให้เพิ่มเติมมาตรา 4 วรรคท้าย โดยใช้ข้อความว่า “ทั้งนี้ให้ธนาคารเจ้าของบัญชีที่ผู้สั่งจ่ายเช็คมาขอเปิดบัญชีไว้บันทึกข้อมูลการสั่งจ่ายเช็คที่ถูกปฏิเสธการจ่ายเงินด้วยเหตุตามวรรคแรก หากผู้นั้นถูกปฏิเสธการสั่งจ่ายเงินมาแล้ว 3 ครั้งภายใน 1 ปี ให้ธนาคารห้ามมิให้ผู้นั้นใช้เช็คเป็นเวลา 2 ปีนับแต่วันที่เช็คถูกปฏิเสธครั้งสุดท้าย แต่หากผู้สั่งจ่ายเช็คชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้เสร็จภายใน 2 ปี ให้ธนาคารพิจารณาเพื่ออนุญาตให้ผู้สั่งจ่ายเช็คกลับมาใช้เช็คได้” เนื่องจากกฎหมายเกี่ยวกับความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คของไทยนั้นใช้เฉพาะมาตรการการลงโทษทางอาญามาบังคับใช้ โดยมิได้มีมาตรการทางแพ่งเข้ามาบังคับใช้แต่อย่างใด แม้จะมีบทบัญญัติให้ผู้สั่งจ่ายเช็คที่ถูกปฏิเสธการจ่ายเงินสามารถนำเงินมาชำระแก่ผู้ทรงหรือธนาคารได้ภายใน 30 วัน อันเป็นการให้โอกาสแก่ผู้สั่งจ่ายในการแก้ไขปัญหาก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติแล้วมีผู้สั่งจ่ายน้อยรายมากที่จะปฏิบัติตาม ส่วนใหญ่จะเจรจาเพื่อขอยืดเวลาออกไป หรือสั่งจ่ายเช็คฉบับใหม่ให้ หรือเลือกที่จะถูกฟ้องแล้วค่อยมาเจรจากันในศาล ชำร่ายไปกว่านั้นหากเจรจากับเจ้าหนี้ได้แล้ว และเจ้าหนี้ให้ผ่อนชำระหนี้เป็นงวดๆและการผ่อนเป็นงวดๆนั้นเป็นการผ่อนโดยสั่งจ่ายเช็คลงวันที่ล่วงหน้าเพื่อผ่อนชำระหนี้แล้ว โอกาสที่เช็คของผู้สั่งจ่ายจะถูกปฏิเสธการจ่ายเงินอีกนั้นมีสูงมากเพราะเคยมีประวัติถูกธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินมาแล้ว เหตุที่ผู้สั่งจ่ายเช็คสามารถสั่งจ่ายเช็คได้อีก เพราะกฎหมายเกี่ยวกับความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คของไทยมิได้ให้ธนาคารเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหานั้นทั้งที่ธนาคารมีบทบาทสำคัญในการควบคุมความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค โดยการบันทึกข้อมูลของลูกค้าที่ถูกปฏิเสธการจ่ายเงินมิให้มาขอซื้อเช็คได้อีกและข้อมูลดังกล่าวจะต้องส่งต่อให้ธนาคารอื่นๆบันทึกไว้เป็นข้อมูลด้วยหรือ

เรียกว่าเป็นเครดิตทางการใช้เช็ค เมื่อผู้ส่งจ่ายเช็คที่มีประวัติการใช้เช็คไม่ดีไปขอซื้อเช็คจากธนาคารไม่ได้เกิดความผิอันเกิดจากการใช้เช็คอาจลดน้อยลงไปก็เป็นได้

2.ปัญหาเกี่ยวกับหนี้ตามเช็คที่ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 ได้สิ้นผลผูกพันไปก่อนศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด ให้ถือว่าคดีเลิกกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ผู้ศึกษาเห็นควรเสนอแนะให้เพิ่มเติมมาตรา 7 ตอนท้ายโดยใช้ข้อความว่า “หรือหนี้ที่ผู้กระทำความผิดตามมาตรา 4 ได้ออกเช็คเพื่อใช้เงินนั้น หากมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันในคดีแพ่งมิให้ถือว่าหนี้ดังกล่าวได้สิ้นผลผูกพันไปก่อนศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดและมีให้ถือว่าคดีเลิกกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ” เนื่องจากการส่งจ่ายเช็คเพื่อชำระหนี้มีมูลเหตุมาจากการกระทำเพื่อชำระหนี้กันในทางแพ่ง ไม่ว่าจะเป็นส่งจ่ายเช็คเพื่อชำระหนี้ค่าสินค้า ส่งจ่ายเช็คเพื่อชำระหนี้ค่างวดเช่าซื้อหรือส่งจ่ายเช็คเพื่อชำระหนี้เงินกู้ ล้วนแล้วแต่มีมูลเหตุมาจากร่องทางแพ่งทั้งนั้น ซึ่งบางกรณีเจ้าหนี้จะให้หนายความฟ้องทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาในมูลหนี้เดียวกันนี้ควบคู่กันไป หากระหว่างพิจารณาของทั้งสองคดีปรากฏว่าในคดีแพ่งผู้ส่งจ่ายหรือจำเลยเจรจากับเจ้าหนี้หรือโจทก์ได้และมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันในคดีแพ่ง ผลก็คือคดีอาญาเช็คอีกเรื่องหนึ่งที่ฟ้องควบคู่กันนั้นถือว่าคดีเป็นอันเลิกกันทันที ทั้งที่เจ้าหนี้ในคดีแพ่งยังไม่ได้รับชำระหนี้เลยสักงวดและไม่รู้ว่าจะได้รับชำระหนี้เต็มจำนวนตามสัญญาประนีประนอมยอมความหรือไม่ ซึ่งเห็นว่าเป็นกรณีที่ทำให้เจ้าหนี้เกิดความเสียหายและเอาเปรียบเจ้าหนี้มากเกินไป เพราะอาจมีผู้ส่งจ่ายหรือจำเลยที่อาศัยช่องตรงนี้หลอกทำสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีแพ่งแล้วไม่ชำระหนี้เพื่อให้ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาในมูลหนี้ตามเช็คเดียวกันนี้ระงับไป ฉะนั้นควรกำหนดว่าหากทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันในคดีแพ่งก็มีผลทำให้สิ้นผลไปแต่เฉพาะคดีแพ่งแต่คดีอาญานั้นยังไม่เลิกกัน

3.ปัญหาเกี่ยวกับการฟ้องคดีเรียกเงินตามเช็คซึ่งผู้ฟ้องคดีไม่สามารถเรียกดอกเบี้ยจากยอดเงินตามเช็คได้ ผู้ศึกษาเห็นควรเสนอแนะให้เพิ่มเติมมาตรา 7 ตอนต้นโดยใช้ข้อความว่า “ถ้าผู้กระทำความผิดตามมาตรา 4 ได้ใช้เงินตามเช็คแก่ผู้ทรงหรือแก่ธนาคารภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้ออกเช็คได้รับหนังสือบอกกล่าวจากผู้ทรงเช็คหรือธนาคารไม่ใช้เงินตามเช็คนั้น โดยการใช้นเงินตามเช็คผู้กระทำความผิดต้องชำระดอกเบี้ยโดยคำนวณจากยอดหนี้ตามเช็คในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี นับแต่วันที่ผู้ออกเช็คได้รับหนังสือบอกกล่าวจากผู้ทรงเช็คหรือธนาคารไม่ใช้เงินตามเช็คนั้นถึงวันที่ผู้กระทำความผิดได้ชำระเงินตามเช็ค.” เนื่องจากตามมาตรา 7 ให้เวลาแก่ผู้ออกเช็คให้ชำระเงินตามเช็คภายใน 30 วันนับแต่วันที่ผู้ออกเช็คได้รับหนังสือบอกกล่าวจากผู้ทรงเช็คหรือธนาคารไม่ใช้เงินตามเช็คนั้น ซึ่งส่วนใหญ่แล้วผู้ออกเช็คจะมีได้ปฏิบัติตามมาตรานี้โดยจะมีการเจรจาต่อรองเพื่อขอเวลา หรือไม่ก็เจียรบอจนถูกฟ้องแล้วค่อยมาเจรจากาเงินมาชำระหนี้ตามเช็ค เพราะถึงอย่างไรผู้ออกเช็คก็ทราบดีว่าไม่มีดอกเบี้ย แม้เวลานับแต่วันที่ผู้ออกเช็คได้รับหนังสือบอกกล่าว

จากผู้ทรงเชื่กว่าธนาคารไม่ใช้เงินตามเชื่อนั้นจะล่องลอยไปกี่เดือนหรือกี่ปีก็ตามผู้ออกเช็คก็ไม่ต้องรับผิดชอบชำระดอกเบี้ย เพราะฉะนั้นเพื่อเป็นการคุ้มครองเจ้าหนี้ให้มากขึ้นและเพื่อเร่งรัดให้ผู้ออกเช็ครีบปฏิบัติการชำระหนี้ให้เร็วขึ้นจึงควรกำหนดให้มีดอกเบี้ยจากเงินที่ค้างชำระตามเช็ค

เอกสารอ้างอิง

- ภูมิ โชคเหมาะ .คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงินและบัญชีเงินสะพัด.
พิมพ์ครั้งที่ 1(ฉบับปรับปรุงใหม่) .มหาวิทยาลัยรามคำแหง , 2555
- ชยาธร เนียบแหลม .คดีความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค , 2559
- ประเสริฐ เสียงสุทธีวงศ์.คำอธิบายความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค,2556
- สมพร สมุทรคุณ .โทษอาญฐานละเมิดลิขสิทธิ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ. คณะนิติศาสตร์,
กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ . 2539